

БРАНИСЛАВ В. СТАНКОВИЋ

СРПСКА ПУШКА

2024

Бранислав В. Станковић

СРПСКА ПУШКА

I издање

Припрема за штампу и дизајн

Бранислав В. Станковић

Copyright © 2024 Branislav V. Stankovic

Лектор

Јасна Карталовић

Сарадник и консултант за

техничку реализацију припреме за штампу

Бранко Станић

Штампа

Чивија принт Шабац

Тираж

300

ISBN-978-86-900256-1-9

Сва права задржана – Copyright © 2024 Бранислав В. Станковић. Ниједан део ове књиге не може се репродуковати, копирати или чувати ни у каквој форми, електронској или писаној, нити на било који начин користити без писмене сагласности аутора

Књига је освештана у храму Вазнесења Господњег у Узвећу

Стручно мишљење

На увид и мишљење добили смо књигу Бранислава В. Станковића ”Српска пушка”. Након исчитавања текста и анализе приложеног ликовног материјала, закључак је:

Бранислав В. Станковић овим делом практично заокружује свој рад на историји стрељачког наоружања Кнежевине и Краљевине Србије, односно, књига представља логичан след претходне, ”Српска војска – Оружје наших победа 1914-1918”.

Књига је у потпуности посвећена свим моделима вишеметних (брзаметних) пушака 7 мм система Маузер које је Србија набављала од 1899 године, као и свим модификацијама и преправкама које су на истом оружју вршене у земљи. Одмах се треба осврнути на сам наслов: треба знати да је прва реч у виду придева употребљена сасвим правилно. Наиме, Генералштаб Краљевине Србије је петометну пушку калибра 7 мм модела 1899. године у наоружање и увео под службеним називом ”Српска брзаметна пушка калибра 7 мм Модела...”. Значи, аутор се само придржавао терминологије коришћене у време експлоатације оружја о коме пише.

Аутор је у уводном делу дао кратак преглед спредпунећих и острапунећих једнометних пушака у наоружању војске Кнежевине и Краљевине Србије до увођења петометног система калибра 7 мм на сједињени метак са бездимним барутом.

Након тога, следи историјски и технички опис развоја система, домаћих одлука и интервенција и употребе предметног оружја. Бранислав В. Станковић је у великој предности над већином аутора који су до сада обрађивали историју наоружања у Србији. Наиме, осим што је одличан познавалац војне историје, аутор има техничко образовање што му је омогућило да детаљно обради све карактеристике и функционалност система. Управо ова област – техничке иновације и измене – до сада је у војну историографију уносила низ нејасноћа и забуна па и грешака. Овим радом, аутор је потпуно разјаснио све заблуде које су до сада владале у овој области.

Још један квалитет књиге је и то што се аутор посветио муницији и пратећој опреми за предметно стрељачко оружје, а о чему се до сада мало или чак нимало није знало. Чињеница је да је српска војска често имала веће проблеме око набавке фишеклија и правилног и практичног ношења и чувања муниције него када су у питању биле и саме пушке.

Аутор је користио све релевантне историјске изворе и литературу. Књизи посебан квалитет дају изврсне фотографије оружја, детаља оружја са сигнатурама те пратеће опреме која се до сада није могла наћи ни у једном штампаном извору. За сваки модел су приложени и тактичко-технички подаци што олакшава правилну атрибуцију оружја музејским радницима и стручњацима.

Књигу у сваком погледу препоручујемо за штампу у убеђењу да ће представљати значајан допринос нашој војној историографији.

У Београду,
15. мај 2024

Бранко Богдановић

Дуњи, Катарини и Николи

Реч о књижи

Питање оружја, као главног средства којим се води борба, нераскидиво је везано са ратом и одбраном. Његов значај је огроман, јер оно повећава способност за испољавање, или одупирање сили, и допуњује снагу и способност бораца. Оно осим своје физичке испољава и своју психолошку, уметничку па и духовну компоненту. У таквим условима оружје постаје, практично, надоградња тела, његово увећање и оснаживање. Зато и не чуди што се према њему развио један, скоро љубавни однос, у коме се борац идентификује са својим оружјем и постаје целина са оружјем, укључујући и обреде освећења и благосиљања.

Некада, у средњем веку, симбол оружја је био мач. Са проналаском барута и стављањем у функцију ватреног оружја основно борбено средство постала је пушка, дефинисана као „индивидуално ватрено оружје“, које се састоји од цеви, система за опаливање и кундака. У тактици употребе дуго времена се сматрало да се пушком дејствује ватром, ножем и кундаком комбинујући елементе ватреног и хладног оружја. Техничко осавремењивање је довело до тога да је као начин употребе потпуно надвладала ватрена моћ. И поред развоја широког спектра ватреног оружја, пушка је остала и убудуће ће бити, основа наоружања појединачног борца. Томе иде у прилог сама физиологија, која треба да повеже око као елемент визуелне идентификације циља, са цеви оружја као „лансера“ пројектила, и рамена као ослонца оружја које му даје стабилност.

Срби су гајили необично присан однос са оружјем – посебно са пушком. У земљи у којој се сва времена деле на она пре и после рата, питање одбране није метафизичко, већ ствар свакодневног опстанка а питање пушке није ствар избора, већ историјске нужности. Али не само за одбрану од спољњег „агресора“, пушка је била и одбрана од разбојника, самовољаца и насилника. Пушка је, са својом моћи да пресуди сваком силнику, била последње средство претње слабих, последње средство правде обесправљених и потлачених и последња нада изневерених. Истовремено, пушка је постала засебан орган људске душе, која је објединила звук и светлост, исказујући радост – када се роди син, када се скида печеница са ражња..., или жалост – кроз три плотуна на сахранама, и која се чувала и предавала „са колена на колено“.

Српски народ и српска држава су цео 19. и почетак 20. века посветили борби за своје ослобођење и уједињење. Свесни да је ослобођење немогуће без борбе и да ће противници постојећег стања бити највеће војне силе тог времена, Срби су свом наоружању посветили посебну пажњу. Крећући се између материјалних моћи и војних потреба, увек тражећи и очекујући више, они су пратили главне технолошке и тактичке трендове тог времена.

Имајући у виду огромни „улог“ у виду живота и слободе, сви народи су настојали да не заостану за најсавременијим светским трендовима и технолошким решењима када је оружје, па и пушка, у питању. Ове технолошке новине биле су и мотор индустријализације и технолошког развоја Србије. Тако је Војнотехнички завод у Крагујевцу, бавећи се пословима ремонта и конверзије пушака и израдом муниције, постао највећа фабрика на Балкану, доносећи најсавременија технолошка решења, машине, али и школујући техничке кадрове.

Књига која је пред нама креће се широким пољем српске традиције пратећи технолошки развој и историјски контекст пушака на подручју Србије од друге половине 19. до краја прве половине 20. века. Био је то период наглог технолошког развоја који је пушку учинио далеко убојитијим оружјем уводећи олучену цев, компактан метак, бездимни барут и пуњење уз помоћ затварача са задње стране цеви. То је довело до промене тактике, јер се пушка брзо „пунила“ из лежећег става, а густина ватре и прецизност су вишеструко повећане. Тако је пушка постала прворазредно средство за реализацију политичких циљева насилним путем у бурном периоду формирања националних држава, уједињења Немачке и Италије, даље ерозије Турске и еманципације балканских држава.

Књига у потребном обиму описује напоре на конвертовању „спредњача“ у „острагуше“ и брзометне пушке, које су претходиле чувеној маузеровој пушци М-1899. Тек је ова пушка са својом наследницом М-1910, конструисана и произведена у иностранству, постала оно што данас називамо „Српска пушка“, јер, нису српску пушку прославили конструктори и инжињери – њу су прославили српски борци сједињујући квалитете свог темперамента, интелекта и духа са могућностима које им је давало савремено наоружање. Користили су српски војници и друге пушке, руске „Мосин-Наган“, аустроугарске „Манлихерке“, француске „Бертје“, али само је маузерка остала „Српска пушка“. Српска јер су је српски војници користили, волели и поштовали и са сузама одложили на Крфу примајући нове, али знатно слабије француске пушке. А волели су је због њене одличне конструкције, изузетних балистичких својстава, једноставности за руковање, поузданости и одличног баланса тежине и дужине до мере да је могла потпуно срасти са борцем у једну целину.

Књига је јединствена по својој свеобухватности. У њој је речено све до сада познато али и много тога до сада неизречено о свим модификацијама ове пушке, укључујући и модификације којима су старији модели пребачени на калибар 7,9 мм. Оно што се по први пут може срести су заокружене приче о бајонетима, фишеклијама, прибору за пушку, а посебно о муницији и чувеном метку М-99 калибра 7х57 мм али и метку калибра 7,9 мм израђиваном у Крагујевцу.

Технички књига је реализована на најквалитетнији начин и по богатству фотографија, скицама и нацртима и целокупној опреми у рангу је најквалитетнијих светских издања овог типа.

Ако сте поштовалац ратничких традиција Србије и српског народа, и ако цените слободу који су наши преци извојевали у ратовима за ослобођење и уједињење, узмите ову књигу у руке са истом љубављу и страхопоштовањем са којом су наши преци узимали своју пушку и захвалите се њима што су ову техничку, мртву ствар учинили живим сведоком нашег трајања.

Мр Драган Крсмановић
+ Пуковник, виши архивиста

ПРЕДГОВОР: КРАТКА ИСТОРИЈА СРПСКИХ ПУШАКА

Протекао је читав век од самих зачетака српске војске, почев од Првог српског устанка 1804, затим и Другог српског устанка 1815, од „Уписни пандура“ Кнеза Милоша, формираних 1825, па све до модерне српске војске, каква је 1912. ушла у коначни ослободилачки рат за ослобођење „Старе Србије“ од Отоманског царства. За то време у рукама српских војника било је разних модела и система пушака, тог основног оружја свих војски. Мада производња пушака на нашем тлу није отпочела све до 1928, и то у Краљевини СХС, многе од њих су могле добити епитет „Српска“.

Тачније, скоро све наведено оружје у овом кратком историјату имало је неки наш „печат“, односно неку модификацију, које је га је одвајало од осталих сличних производа, било да су они били комерцијални или службени. Било да је у питању само жлебљење платких цеви руских перкусионих спредњача, или жигови наше контроле на „Венсенским пушкама“, па до преправке спредњача на „Гриноваче“ и „Пибодуше“. Нарочито треба издвојити и једнометну пушку система Маузер – Кока М-1880, у чијем развоју је учествовао и наш Константин – Кока Миловановић.

Међутим, књига има овај наслов посвећен комерцијалним, вишеметним моделима Маузерових пушака, које су биле основно наоружање српске пешадије све до 1916. године. Оне су биле међу најбољим конструкцијама у свету и њима су извојеване неке од најславнијих победа српске војске. Сем тога, српски војници и официри су Маузерове брзометне пушке, без обзира на модел, а са утиснутим српским државним грбом и натписима на ћирилици, звали – „Српска пушка“. Уосталом, у војсци Краљевине Србије то је био и званичан назив за ово оружје.

*

Недостатак архивске грађе, понекад конфузни историјски извори, као и нека погрешна тумачења савремених историчара која произилазе из тога, чине историју српског оружја и даље делимично обавијену маглом. Ми још не видимо јасно многе чињенице, нарочито по питању броја набављених примерака за одређене моделе.

Почев од разних кременјача, углавном аустријског и руског порекла, које су куповане на разним странама или добијане на поклон, прва прилика да Кнежевина Србија добије своју, модерну пушку, указала се половином 19. века, можда највише захваљујући Миливоју Петровићу – Блазнавцу.

Паљење барутног пуњења у пушкама кременом („flintlock“), које је више од два века доминирало европским бојиштима, одлазило је у историју. На сцену је ступало „паљење на капслу“ („caplock“), које је било много сигурније и омогућавало вођење битке ватреним оружјем и када је падала киша.

Проналазак живиног фулмината почетком двадесетих година 19. века и развој технологије за његово смештање у мали бакарни чанак (капслу), покренуло је прву револуцију у наоружању. Барутно пуњење се сада палило ударом (перкусијом) „ороза“ у капслу, натакнуту на челични „сисак“, који се налазио на задњем крају цеви, изнад барутне коморе. Све државе су у наредним деценијама преправкама и производњом новог оружја преоружале војске перкусионим оружјем.

„ВЕНСЕНСКА ПУШКА“

Када је 1854. године Блазнавац у чину потпуковника постављен за „начелника Военог одељења попечитељства внутрени дела“, ангажован је да у некој европској земљи пронађе неки модеран систем перкусионе спредњаче, којим би се опремила српска војска. Тако је у Белгији, у фирми Огиста Франкота (Auguste Francotte) 1856. године, наручена пушка која би се прва могла назвати „Српска“.

Реч је о жлебљеној, перкусионој спредњачи, калибра 17,8 мм са Подевилс – Миње (Podewils – Minié) типом експанзивно–компресивног зрна, тежине 46 гр и пречника 17,5 мм. Папирни метак са овим зрном уједно је постао и први „службени“ метак српске војске.

Оружје у Србији добило је званичан назив „Венсенска пушка“ по типу прогресивних жлебова (дубина жлебова смањивала се ка устима цеви), као и по Мињеовом експанзивном зрну (Claude-Étienne Minié), који су конструисани у познатој француској војној школи у Венсану. Пушка је по дизајну представљала копију француске кратке пушке MLe1842/53T („à Tige“) намењене „ловачким“ јединицама (Chasseurs), па се понекад, услед мале дужине, називала и „белгијски штуч“. Међутим, за разлику од система „à Tige“, за „Венсенску пушку“ употребљавала су се експанзивна зрна, које је француска војска почела да користи три године касније са моделом MLe1859.

„Венсенске пушке“ су прве пушке у српској војсци које су имале наше ознаке. Наиме, у фирму Огиста Франкота у Лијеж су упућени и наши контролори на челу са Михајлом Цвеићем, који су контролисали производни процес и готово оружје. Тако су на поједине делове пушке, цев, табан, окови итд., ударани нарочити жигови контроле. На табанској дашчици, поред године производње („1857“ и „1858“), налазио се и грб Кнежевине Србије, као иницијали главног контролора („МЦ“) и („Ц“).

„ВЕНСЕНСКА ПУШКА“

БАЈОНЕТ ТИПА М-1842

ДВЕ ВАРИЈАНТЕ ТИПИЧНИХ „ФИШЕКА“
ЗА ПЕРКУСИОНО ОРУЖЈЕ (РЕКОНСТРУКЦИЈА)
СА ОРИГИНАЛНИМ СРПСКИМ ЗРНОМ
КАЛИБРА 17,8 мм И КАПСЛАМА

Новембра 1856. наручено је 10.000 ових пушака, док је кроз наредне две године у Србију стигло 8316 комада, с обзиром да је Аустрија забранила даљи транспорт и запленила 774 пушке које су биле у том тренутку у транзиту. У Белгији је остало још 910 комада.

Истовремено је у пушкарници крагујевачке Тополивнице отпочела преправка 15.000 старих француских, белгијских и руских кремењача, као и нешто аустријских, које су биле номиналног калибра 18 мм, на перкусиони систем.

„РУСКА ПУШКА“

Како би преоружање војске новим перкусионим оружјем било извршено што пре, почетком 60-тих година набављане су савремене машине за олучење цеви, као и калупи за ливење зрна, а освојена је и производња капсли. Такође је из Русије преко Румуније, у јануару 1863. године, стигло 36.200 глаткоцевних перкусионих спредњача М-1845 и М-1852, као и 3000 жлебљених М-1852/54 и М-1854. Према неким ауторима, стигло их је, нешто касније, још толико. Како год, чим су пушке пристигле, одмах се приступило ожлебљењу глатких цеви старијих модела М-1845 и М-1852 прогресивним жлебовима. Калибар руских спредњача био је такође око 18 мм (7, односно 7,1 линија) мале осцилације у унутрашњем пречнику цеви попуњавало је приликом опаљења српско експанзивно/компресивно зрно.

Ове „Руске пушке“, како су их звали српски војници, издвајале су се од других по месинганим оковима и гривнама, и биле су најмасовније перкусионе спредњаче у наоружању српске војске. Пред ослободилачке ратове против Турске 1876. и 1877–1878. године, њима је још делом била наоружана II, док их је III класа народне војске искључиво користила, као и у мањем броју „Венсенске пушке“.

Можда најсликовитији опис употребе овог оружја и начин пуњења („Венсенске пушке“ и „Руске пушке“) дао је у својим мемоарима „Моје успомене“, наш чувени Војвода Живојин Мишић, који је као млад официр учествовао у овим ратовима и био сведок многих борби: „...Бригаде II класе наоружане су руским пушкама, дугачким као мотке, које су се пуниле спреда ... прво се зубима процепи фишек и барут саспе у цев, затим се фишек (са зрном) угура у цев и „арбијом“ добро набије ... напослетку из нарочите кесе узима се капсла ... насади се капсла на „фаљу“ (сисак/пистон) и добро утисне, на крају се полако спусти ороз (у међуположај) и тек тада је пушка припремљена за гађање. Када је лепо време, и помози Боже, али када киша пада, барут се укваси и тешко се пали, па се војници, кидајући фишке зубима од мокрог барута, тако изгараве да изгледају као Арапи ...“

Међутим, једна од најславнијих битака Српско–Турских ратова, али и новије српске историје, одиграла се код Алексинца на вису Шуматовац. Тада су 300–400 војника II класе крагујевачке бригаде врелог 23. августа 1876. године, наоружани већ застарелим „руским пушкама“, одбијали дивље јурише Турака и Черкеза. У малом, петоугаоном редуту, српски војници поделили су се на оне који пуне и на оне који пуцају. На тај начин су стрелци по потреби могли да одржавају скоро непрекидну ватру, испалајујући плотун за плотуном. На крају дана на бојном пољу је остало више од 500 мртвих и још између 1500–2000 рањених турских војника. Ова значајна победа младе српске војске зауставила је турску офанзиву и спречила њен даљи продор у Србију, а „Руске пушке“ овенчала, сада већ одавно заборављеном славом.

Перкусиона пешадијска „Руска пушка“ М-1854

Бајонет М-1852

Две варијанте типичних „фишека“
ЗА ПЕРКУСИОНО ОРУЖЈЕ (РЕКОНСТРУКЦИЈА)
СА ОРИГИНАЛНИМ СРПСКИМ ЗРНОМ
КАЛИБРА 17,8 мм и КАПСЛАМА

ПУШКА СИСТЕМА ГРИН

Ипак, ова битка била је „лабудова песма“ за перкусионе спредњаче, које су само показале борбену вредност српског војника, и можда правило да је „у рукама Мандушића Вука свака пушка убојита“. У рату 1876, као и у наредном 1877–78. године, већина војника са обе стране била је наоружана острагушама.

Свега неколико година од коначног преоружања војске модерним спредпунећим пушкама, Кнежевина Србија била је принуђена да тражи начине за поновно преоружање, овог пута са острагушама. Наиме, на овом пољу се управо дешавала још једна револуција. И док смо ми тек почели са увођењем у наоружање жлебљених перкусионих спредњача, на западу су почели већ да користе острагуше.

За све, па и највеће војске најбогатијих земаља, ово је био озбиљан материјални издатак. Зато се прво приступило адаптацији спредњача најновијих модела и мањег калибра за пуњење цеви отпозади, како би се искористиле велике залихе овога оружја. Појавио се читав низ патената, разних конструктора, мање или више успешних. Све је још било ново и непроверено у пракси, а такође и скопчано са низом технолошких препрека у производним процесима.

Желећи да нађе најјефтиније решење проблема, српска влада је изабрала конверзиони систем Грин (Green) и 1866. године купила у Аустрији 27.000 перкусионих спредњача система Лоренц М-1854, које би се преправиле у Крагујевцу у острагуше. Систем Грин користио је перфорирану папирну чауру, чије се барутно пуњење палило и даље конвенционим перкусионим системом, односно, капслом на пистону. Све ово је чинило да сама преправка буде брза и релативно јефтина.

Систем Грин чинио је правочепни затварач са сандуком. Почев од 1867. овај склоп наручиван је највероватније код познатог аустријског фабриканта Томаса Седелера (Thomas Sederl) из Беча. У Крагујевцу се, затим, механизам једноставно увртао уместо задњака цеви и правио се изрез у кундаку прилагођен њему. Сем тога, технологија за израду муниције није морала много да се мења, с обзиром да је чаура била папирна. Међутим, цео систем се показао као врло лош, највише због папирне чауре која се цепала, и система паљења који је био непоуздан. Наиме, пламен из капсуле често није био у стању да се пробије кроз ретке рупице на хартији. Са друге стране, при влажном времену метак се распадао приликом пуњења, јер је лежиште метка било исувише запрљано остацима барута, као и несагореле хартије са остацима заптивајућег, навоштеног филцаног чепа („ћечета“), који су чинили чауру метка.

Из тог разлога је, после само две године, Србија морала да потражи нови конверзиони систем, који би, пре свега, користио металну чауру са уграђеном капслом. Ово је за собом повлачило и набавку потребних машина за израду модерне муниције.

Што се Гриновача тиче, завршиле су у рукама војника II класе народне војске, који су некако успели са њима да прегурају српско-турске ратове. Међутим, још у току рата оне су у Крагујевцу преправљане на систем Пибоди, што се наставило и касније, после рата, тако да су убрзо потпуно нестале из наоружања.

ПЕШАДИЈСКА ПУШКА СИСТЕМА ГРИН

БАЈОНЕТ СИСТЕМА ЛОРЕНЦ М-1854

ПУШКА СИСТЕМА ПИБОДИ

После неколико месеци тестирања разних, тада актуелних конверзионих система, усвојен је патент Хенрија О. Пибодија (Henry Oliver Peabody). Томас Седерл поново је ангажован, овога пута за производњу Пибодијевог кладастог затварача и сандука као и за инсталирање погона за конверзију пушака у једној од касарни у доњем граду Београдске тврђаве. Перкусионе спредњаче, које су требале да постану српске „Пибодуше“ набављене су у Немачкој и већином су имале такозвани „енглески“ калибар (.577 in, односно 14,8 мм). Налазиле су се у лучким магацинима Хамбурга, спремне да буду испоручене обема зараћеним странама у Америчком грађанском рату (1861–1865). Међутим, како је рат завршен, а нагли технички напредак их је учинио застарелим, распродаване су по багателним ценама. Тако су набављене перкусионе спредњаче „француског“, односно „белгијског“ типа у калибру 14,8 мм, као и аустријске „Лоренц“ М-1854 у „енглеском“ калибру 14,8 мм, и оригиналном од 13,9 мм.

До краја 1871. године у Београду је склопљено око 38.000 „Пибодуша“, са колико се и ушло у Први српско-турски рат 1876. године. Рачунајући и око 20.000 пушака система Грин, војска Кнежевине Србије имала је укупно око 60.000 острагуша.

У току рата у Бечу је код Томаса Седерла наручено још 8.000 пушака система Пибоди, а у крагујевачкој „Пушкарници“ преправљено је још 2.308 спредњача и 4.000 гриновача на Пибодијев систем. Како није имала технолошких могућности за ливење челика, крагујевачка „Тополивница“ израђивала је затвараче и сандуке од бронзе.

Пибодијевим конверзионим пушкама наоружана је I класа народне војске. Мада су старије варијанте имале проблем са избацивањем чаура, показале су се боље од такође конверзионих пушака система Снидер (Snider), којима су турске трупе на Балкану још углавном биле опремљене.

„Пибодуше“ су се доста дуго задржале у наоружању, посебно кратке пушке, односно карабини, који су практично у коњичким јединицама старијих позива војске ушли и у 20. век и кориштене до пред почетак рата са Турцима 1912. године.

Бронзани затварач и сандук система Пибоди произведени у Крагујевцу

ПЕШАДИЈСКА ПУШКА И КАРАБИН СИСТЕМА ПИБОДИ

БАЈОНЕТ СИСТЕМА ЛОРЕНЦ М-1854

МЕТАК КАЛИБРА 14,8 x 35p

ПУШКА СИСТЕМА МАУЗЕР-КОКА М-1880

После српско-турских ратова 1876–1878, територијално проширена Кнежевина Србија са управо стеченом независношћу, желела је да ојача своју оружану силу новим наоружањем.

Искуства из тек минулих ратова указивала су на недостатке пешадијског и артиљеријског наоружања, који су пре свега били застарели. Најбоља српска пушка у том тренутку била је острагуша Пибодијевог система, преправљана почетком седамдесетих година од старих аустријских спредњача. Остало наоружање чиниле су острагуше система Грин, руске и белгијске спредњаче и нешто трофејних пушака система Пибоди-Мартини М-1871, Хенри Винчестер М-1866 и Снидер.

Већ у децембру 1878. године, министар војни Јован Мишковић издао је наредбу Артиљеријском комитету, на челу са пуковником Савом Грујићем, да: „Комитет размисли какве би мере требало предузети, да се узмогне приступити испитивању најбољих система пушака, које сада у свету постоје, како би могли изабрати пушку која је за нашу пешадију најбоља, а за нашу државу најкориснија, према савременом развићу ратне вештине и технике“.

На основу реферата Артиљеријског комитета, формирана је „Комисија за избор новог пушчаног модела“, на челу са мајором Константином – Коком Миловановићем. Коначно, после дугих и темељних проба у трајању од годину дана, у ужи избор одабране су пушке система Маузер и вишеметка система Кропачек.

Браћа Маузер – Вилхелм и Паул (Wilhelm Mauser 1834–1882, Paul Mauser 1838–1914), постижу свој први велики успех 1871, када је њихова конструкција одабрана за нову пушку Прусије М-71, односно нешто касније и свих уједињених држава Немачке. На конкурс у Београду Маузер је пријавио усавршену варијанту своје пушке под именом М-1878 у немачком службеном калибру 11 x 60 p.

ПЕШАДИЈСКА ПУШКА
СИСТЕМА МАУЗЕР-КОКА
М-1880

БАЈОНЕТ М-1880

МЕТАК КАЛИБРА 10,15 x63P

Кока Миловановић, увидевши потенцијал пушке, напушта руководеће место у комисији и препушта га мајору Павлу Шафарику, затим договара сарадњу са Маузером, нудећи му своју конструкцију цеви. Кока се приватно бавио проблемима унутрашње и спољне балистике, па је желео да се пушка, која је, иначе, била фаворит на конкурс, додатно побољша, и у том смислу примењујући најновија сазнања из балистике.

На основу извештаја комисије од 21. октобра 1880, министар војни Милојко Лешњанин донео је одлуку да се пушка, под именом „Пешадијска острагуша модел 1880. године” система Маузер – Кока, усвоји у наоружање и предузму кораци за њену израду. Са Вилхелмом Маузером, који се већ налазио у Београду, потписан је, 14. фебруара 1881. године уговор о испоруци 100.000 пушака са бајонетима и резервним деловима.

После набавке модерних маузерки М-99, почетком 20. века, пушке М-80 повучене су из наоружања пешадијских пукова редовне војске и предате II позиву. Половина њих је преправљена у периоду 1908–1911. у ВТЗ Крагујевац на брзометне пушке калибра 7 мм, док су другом половином наоружане неке јединице III позива, јединице последње одбране, као и војници на служби у градској, хаубичкој и пољској артиљерији.

Артиљеријски и коњички карабин система Маузер М-1884

Када је производња пушака М-80 била при крају, Паул Маузер је са контингентом пушака 3. новембра 1883 у Београд послао и један вишеметни карабин. Будући да Србија није наручила карабинску верзију пушке М-80, очекивао је да би њене војне власти биле заинтересоване.

Артиљеријски комитет је испитао карабин и дао врло повољне оцене. Тако је у лето 1884. године Маузер позван на преговоре, где је понудио, поред коњичког, још једну, нешто дужу верзију карабина, намењеног артиљеријским јединицама. Преговори су успешно окончани, па је 2. августа 1884. закључен уговор о испоруци 4.000 коњичких и 4.000 артиљеријских вишеметних карабина означених као М-1884.

Тубуларни магацин код оба карабина имао је капацитет од 5 метака, 10,15 x 63 р, с тим што се још један метак могао сместити на кашикасти доносач.

По наређењу о распореду наоружања из 1897. године, Коњичкој бригади од три пука и ордонансима додељено је 2.194 коњичка карабина М-84, такође, за пук Краљеве гарде још 1.664 комада. Претходно су коњички карабини одузети од пограничне коњичке жандармерије и повучени из артиљеријске подофицирске школе. Артиљеријским карабинима М-84 наоружани су Дунавски и Шумадијски дивизион, пет допунских ескадрона дивизијске коњице, 39 пољских и једна коњичка батерија, 6 брдских батерија, ордонанс коњаници по штабовима и полицијска жандармерија, са укупно 3.975 комада. После набавке у Штајеру коњичких брзометних карабина система Маузер М-1908, коњички карабини М-84 су замењени, и њима су наоружане коњичке јединице III позива и жандармерије. Артиљеријски карабини остали су у наоружању артиљераца све до 1916. године, када је комплетна српска војска преоружана француским оружјем.

Артиљеријски и коњички
КАРАБИН
СИСТЕМА МАУЗЕР М-1884

БАЈОНЕТ М-1884

Метак калибра 10,15 x63p

Техничке карактеристике

Венсенска пушка

Калибар: 17,8–18 мм

Дужина цеви: 865 мм

Укупна дужина: 1.290 мм

Тежина: 4.380 кг

Начин пуњења: спреда, зрном типа Миње

„Руска пушка” М1852/54

Калибар: 17,8–18,1 мм

Дужина цеви: 1.008 мм

Укупна дужина: 1.480 мм

Тежина: 4.270 кг

Начин пуњења: спреда, зрном типа Миње

Пешадијска пушка система Грин

Калибар: 13,9 мм

Дужина цеви: 1.004 мм

Укупна дужина: 1.335 мм

Тежина: 4.500 кг

Начин пуњења: једним метком са папирном чауром

Пешадијска пушка система Пибоди

Калибар: 14,8 x 35р.

Дужина цеви: 865/863/945 мм

Укупна дужина: 1.330 мм

Тежина: 4.500 кг

Начин пуњења: једним метком

Пешадијска пушка система Маузер-Кока М-1880

Калибар: 10,15 x 63р.

Дужина цеви: 801 мм

Укупна дужина: 1.295 мм

Тежина: 4.500 кг

Начин пуњења: једним метком

Артиљеријски и коњички карабин система Маузер М-1884

Калибар: 10,15 x 63р.

Дужина цеви: 534 мм / 443,6 мм

Укупна дужина: 1.049,5 мм / 959 мм

Тежина: 3.880 кг / 3.682 кг

Начин пуњења: цеваста магацин капацитета 5 метака